

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 4. decembra 1878.

O b s e g: Gozdna in sadna drevesa po ceni naprodaj. — Šota — velik zaklad, a žalibog, premalo ga poznamo. — Beseda živinorejcem! — Jezikoslovna drobtinica. — Afganistan. — Jugoslavenski program. — Herbstova komedija v Avstrijski delegaciji. — Dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Gozdna in sadna drevesa po ceni naprodaj.

C. kr. ministerstvo kmetijstva z razglasom od 8. novembra t. l. naznanja, da se gozdna in sadna drevesa, kakor v prejšnjih letih, tako tudi letos in spomladi prihodnjega leta dobivajo v c. kr. Primorski centralni drevesnici (k. k. k stentl ndische Central Saatschule). Cena dreves eno-, dve-, tri- in štiri-letnih, je nizka; soseske ali gospodarji, ĉe dokaŹejo, da nimajo premoŹenja, dobijo nekoliko dreves za pogozdenje zanemarjenih gozdov ali drugih zemljiŹt tudi brez plaĉila.

Od gozdnih dreves se dobivajo: borovci (dveletnih 100 po 40 krajc., triletnih 100 po 60 kr.), smreke (dveletnih 100 po 30, triletnih po 40 kr., štiri-letnih po 50 kr.), mecesni (dveletnih 100 po 50 kr., triletnih po 70 kr.), divji kostanji (dveletnih 100 po 1 gold. 50 kr., triletnih po 3 gold., štiri-letnih po 5 gold.), javorji (triletnih 100 po 3 gold.), jelŹe (dveletnih 100 po 1 gold., triletnih po 1 gold. 50 kr., štiri-letnih po 2 gold.), navadne akacije (enoletnih 100 po 30 kr., dveletnih po 60 krajc.), glogovci (dveletnih 100 po 1 gold.), poletne lipe (triletnih 100 po 3 gold., štiri-letnih po 4 gold.).

Od sadnega drevja se dobivajo: breskve (dveletnih 100 po 4 gold., štiri-letnih 100 po 20 gold.), kostanj (enoletnih 100 po 1 gold. 20 kr., dveletnih po 2 gold. 50 kr., triletnih po 3 gold. 50 kr.), ĉeŹnje (triletnih 100 po 3 gold. 50 kr., štiri-letnih po 8 gold.), hruŹke (dveletnih 100 po 2 gold., triletnih po 3 gold.), Źtiriletnih po 6 gold.), jabelka (dveletnih 100 po 2 gold., triletnih po 3 gold., Źtiriletnih po 4 gold.).

Gozdnih dreves je na prodaj 1 milijon in 25.760, in sicer borovine 410.075, in listnega drevja 615.685, — sadnega drevja 105.261, tedaj skupaj 1 milijon in 131.021.

Kdor Źeli tega drevja kaj dobiti za plaĉilo ali brez plaĉila, naj se obrne na c. k. deŹelno vlado v Trst (k. k. Statthaltereii in Triest).

Šota — velik zaklad, a Źalibog, premalo ga poznamo.

Po „Schles. landw. Zeitg.“ je Lampadi naŹel, da odpadki ali tako imenovani drob od Źote, ĉe se z apnom, pepelom in cegelnim prahom pomeŹa, daje dober

gnoj za reŹ, krompir, kavro, fiŹol in drugo razno zelenjavo. Napravljaja ali prav za prav meŹa se pa ta gnoj tako-le:

Vzame se 12 centov presejanega Źotnega drob , 3 cente zmletega apna, 2 centa in pol pepela in drv in 3 cente in pol cegelnega prahu; ta meŹanica se kake 3 ĉevlje nasuje in brŹ z vodo dobro namoĉi; ko zaĉne suha prihajati, se mora pa zopet z vodo polivati, ĉe zmrzuje, pa z vroĉim kropom. Tako je ostal kup ĉez zimo, in sicer od meseca listopada do suŹca, samo da se med tem ĉasom dvakrat premeŹa. Kedar se njiva s tem gnojem gnoji, se mora posebno na to gledati, da se gnoj natanko razkida in z brazdo dobro pomeŹa. Njiva se preorje in povleĉe dobro, katera se ima s Źotnim gnojem gnojiti, potem se Źe enkrat s trnjevo brano prevleĉe. RaztroŹeni gnoj se potem plitvo podorje in skrbno zavleĉe. — Ravno tako dobro se je ta gnoj, kakor so skuŹnje potrdile, tudi na travnikih in senoŹetih skazal. Za suhe travnike je Źota posebno dober in koristen gnoj, posebno ĉe ostane ĉez poletje na kupu, da se le veĉkrat prekoplje in poliva, v jeseni pa po senoŹeti raztroŹi. FriŹna Źota prvo leto malo koristi. Ako se pa Źota, naj je surova ali pa Źe vleŹana, z ugaŹenim apnom pomeŹa, se gnoj moĉno zboljŹa, od katerega se nakos  veĉ in veliko boljŹe trave. Za 20 centov Źote se jemlje po navadi poldrugi do poltretji cent apn nega prahu, da Źota popolnoma razpade. Tudi senoŹeti je najbolje v jeseni gnojiti. ĉe se s Źoto spomladi gnoji, se kaŹe korist gnoja Źe le drugo leto. Posebno dobro pa je, ĉe se Źota z gnojnico poliva in pomeŹa. Za Źoto in za gnoj je tako polivanje neizreĉeno koristno. Źota se z nobeno reĉjo tako naglo v Źivo ali rodovitno zemljo ne spreobrne, kakor ĉe se z gnojnico pomeŹa, amonijak se z gnojnico zveŹe (kar se drugaĉe lahko pozgubi), in to je ravno za gnoj posebno koristno. Apna ali pepela se pa ne sme k ti meŹanici devati, sicer bi amonijak iz gnoja pobegnil. Ako pa hoĉeŹ ravno tisto senoŹet z apnom gnojiti, stori to Źe le drugo ali tretje leto potem, ko je bila z gnojnico gnojena.

Kar Źotni pepel zadeva, pravijo, da je Źe boljŹi kot pepel iz drv. — Na AngleŹkem napravljaja na moĉvirji (mahu) velike kupe Źote, ki jih poĉasi Źgejo, pa ne, da bi s plamenom goreli (sicer bi bil pepel veliko slabejŹi). Kdor pa Źoto v peĉi Źge, mora pepel, kedar vroĉ iz peĉi pride, z vodo politi, da dalje ne tli, sicer zgubi pepel veliko rodovitne moĉi. ĉe hoĉeŹ s Źotnim pepelom njive ali travnike gnojiti, ne puŹĉaj ga pod milim nebom na zraku, da bi ti ga deŹ izpiral ali pa

solnce prepekalo, in glej, da ga preseješ, predno ž njim gnojiš, da mu najbolj sožgane kose odpraviš. Najbolje pa boš s šotnim pepelom opravil, ako ga z apnom mešaš. Za jaro žito, jaro rž, oves in ječmen ni ta pepel dober, ker preveč v slamo žene; tem večega priporočila je pa vreden za druge pridelke po jarini.

Kdor hoče s šotnim pepelom sadne vrte za zelenjavo in kuho gnojiti, ga ne sme koj frišnega iz peči jemati in ga ne na debelo posipati. Skušnje so pokazale, da si že oslabiljena drevesa, če se z imenovanim pepelom gnojé, jako opomorejo. Če pa pepela, ki si ga okrog dreves potresel, dež ali rosa ne pomoči, ga moraš s škropivnico poškopiti. Če je na vrtu debela in rodovitna, pri tem pa pregnojena zemlja, je vležan pepel najbolja pripomoč, prst zopet oživiti, da jame svojo dolžnost zopet čvrsto opravljati.

Če se šotni pepel po deteljšjih meseca svečana potrese, jim kaj dobro storí; posebno koristen je pa za grahorišča, katera obilo tega pepela za svojo rast potrebujejo. Na Angleškem gnojé s tem pepelom pogostoma tudi pesi, po katerem se prav dobro ponaša in jako debelí. Za senožeti in travnike ž njim gnojiti, ga mešajo s četrtim ali petim delom neugašenega apna, in jih spomladi, ki je za to najbolja dôba, ž njim potresujejo. — Posebno dober gnoj je ta pepel za nizke in močvirnate travnike. Na Nizozemji mešajo kmetovalci pepel iz šote tudi s človečjekom. Zato so napravljene v straniščih posode z nekoliko pepelom iz šote, kjer se nekoliko časa pusté, da se gnojna mešanca dobro povré in podela.

Beseda živinorejcem.

V Goriškem „Gosp. Listu“ je priobčil učeni gosp. profesor Povše opomin tamošnim živinorejcem, ki so prejeli z državno subvencijo nakupljenih bikov žlahnih plemen. Ker je ta „beseda“ tudi prav „beseda“ vsem našim gospodarjem na Slovenskem, naj jo naznanimo tudi njim, ker se popolno vjema s tem, kar dr. Bleiweis uči v svoji knjigi: „umna živinoreja“. Tako-le se glasi:

Zopet je naše c. kr. kmetijsko društvo po deželi lepo število plemenskih bikov žlahnega plemena razdelilo gotovo z iskreno željo, da bi s tem povzdignilo ter zboljšalo našo domačo govedorejo. Vse to pa bomo dosegli, če bodo naši gospodarji-živinorejci tudi to svoje storili. I kaj ni dovolj, da je bik žlahne krvi? Ne, ne; on sam ne bo še požlahnil živine. Le preveč je še med živinorejci razširjeno mnenje, da, če dobimo žlahnega bika v deželo, je že vse storjeno, da se v kratkem prerodi vsa živina in da bomo kmalu kovali cekine iz zboljšzne živine. A varamo se; vse mora sodelovati, potem je ubrano na pr. petje; tako tudi pri živinoreji. Bik mora biti sposoben, pa tudi krava mora biti sposobna za pleme in gospodar mora biti sposoben za živinorejca, to je, on mora ljubiti živino, ji pridno streči z dobro in obilno klajo in privoščiti ji zdrav, zračen in snažen hlev. Le ko se vse to vjema, smemo pričakovati boljše živine.

Kaj je živina za gospodarja posebno v teh za kmetovalce obupljivih osodepolnih časih, ni mi treba poudarjati. Edina zaslomba njegova je, katera ga še drži in podpira, da se ne zgrudi pod bremenom davkov in dolgov. Zato sledite dragi dragi gospodarji mojim sledečim nasvetom. Ako ste dobili v deželo ali v svojo občino lepega žlahnega bika, prevdarite, da tudi dosti odvisi lepo mlado od krave; izberite toraj le najboljšo domačo kravo in jo pustite k plemenu z žlahnim juncem. Če nimate v svojem lastnem hlevu nobene spo-

sobne krave, prodajte stare skorje in priložite par desetakov, da kupite drugo boljšo za pleme dobro kravo, in če se tudi za par desetakov zadolžiti imate, nič ne dé, ker novi zarod bo dober in vam kmalu obilno povrnil tako, da boste kmalu znebili se malega dolga, katerega ste napravili z namenom za izboljšanje živine. Le tako boste istinito dobili dobiček po žlahnem biku. Plemenite staro škatljo, katera je majhna, grdega života in slabe mlečnosti, z najlepšim juncem, imeli boste vendar le mladiče, ki bodo revni in slabotni.

Naj si zapomni vsak živinorejec sledeče znanstveno in po skušnjah utemeljeno zlato vodilo: veliko je lažeče na dobrem juncu, pa nič manj na dobri kravi. Po biku razvija se prednji del života posebno glava, po kravi zadnji del, velikost in posebno znotranje lastnosti, na pr. mlečnost. To vidimo najjasneje na muli, katera je storjena od kobile, ki je bila oplemenena z oslom. Glavo ima oslovsko, velikost pa konjsko — po kobili.

Zbirajmo tedaj prav vestno in natančno krave za pleme, bodimo v presojevanji jako ostri, vsako napako moramo zapaziti in če se prepričamo, da od take krave ni pričakovati lepega zaroda, zavržimo, izključimo jo od plemena. Res je lahko svetovati, pa težko storiti, ker za tako staro klevso bomo malo skupili, za dobro pa morali veliko dati. Vendar ne morem drugega kakor ponoviti poprejšnji nasvet. Če bi gospodar za vsako stvar tako dobro založil denar kakor za to, da kupi lepo dobro kravo za pleme, gotovo bi bilo bolje za gospodarje. Ta denar ni zavržen, je najplodniši zaklad. Res je, da moremo z žlahnim bikom po „križem plemenjenji“ našo domačo živino požlahniti, a le, če stanovitno plemenimo vedno najboljšo z najboljšo živino od rodú do rodú. Še le v petem rodu postaja živina blizo popolnoma požlahnena, kakor znanstvene skušnje dokazujejo. V prvem rodu dobimo že pol žlahne krvi, v drugem $\frac{3}{4}$, v tretjem polovico četrte četrte, v četrtem zopet polovico od druge polovice ostale četrte in v petem rodu premaga popolnoma žlahna kri bika.

Poglejmo le v sosedno deželo Koroško, kjer sedaj po tako lepih cenah razprodajajo govejo živino, na pr. mladega bika (od 1—1½ leta starosti) za 120 do 180 gold., kravo mlado 3—4letno za 150 gold. In pri nas? Take cene so neznane in neverjetne! Še le ko so jih iskreni prijatelji, razumni kmetijski možje podučili o glavnih vodilih umne živinoreje, še le potem, ko so skrbno izbirali za pleme vedno najlepšo in najboljšo živino in jo plemenili z najlepšo in najboljšo ter stanovitno od rodu do rodu in tudi svojo živino skrbno odgojevali, jo dobro in umno krmili, so dospeli do te žlahne živine.

Jezikoslovna drobtinica.

u ali v?

Zoper moj nasvetovani u se je oglasil moj spoštovani Ruski zoprnik. Ni me volja pravde začeti o tej zadevi, ker kakor on mene ni preveril, tako bi menda tudi jaz njega ne. Odgovoriti pa vendar mu moram „sine studio et ira“. Poiskal sem si Ruski časnik, pogledam va nj, namreč v „Novoje Vremja“ št. 384 p. 1., da vidim, je li res, da Rusi pišejo sam v. Prepričal sem se, da Rusi pišejo vù, vo, u in sicer u tudi pri glagolih. „S(ù) odnoj storoni dvora u zdanija...“ „Oni uvérjali... utveržd(i)... raskačivalas(i) bo vsě storoni“. Enako pišejo tudi Čehi ali sam v, kjer ga treba radi blagoglasja, bolj navadno ve in u. Ali ni torej pametno, da pišemu u, ker ga narod govori in ker ga